

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Александър Христов,
Университет за национално и световно стопанство, катедра „Международна
икономика и политика“

за дисертация за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по
професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки
и научна специалност Журналистика – прескомуникация

Кандидат: Ива Неделчева

Тема на дисертацията: Хипербелетристика – минало, настояще и бъдеще на
сторителинга чрез хипертекст

Научен ръководител: Проф. д-р Тотка Монова

Обща характеристика на дисертацията. Актуалност на темата

В началото е важно да се отбележи, че представеният проект на дисертация е сериозен, амбициозен и съдържателен труд, който се фокусира върху достатъчно неразработена тема не само в теорията, а и в практиката. Само по себе си изборът на такава тема е смело решение и заслужава адмирации, в допълнение липсата на достатъчно натрупана академична традиция по въпросите на сторителинга, особено що се отнася до ситуацията в страната ни, прави предизвикателството още по-голямо. Дори това е достатъчно, за да се определи актуалността на темата – журналистиката и комуникациите въобще претърпяват сериозни метаморфози напоследък, от една страна заради дигитализацията, а от друга – заради промените в обществата, характеризиращи се с по-голяма динамика по отношение на възприемането и въобще боравенето с информация.

Поради всичко това е налице добре изразена необходимост изследователи да се заемат с тази тема и да направят нужните обобщения и модели на взаимодействие (доколкото всичко това е възможно), да извлекат добрите и лошите комуникационни практики и по този начин да произведат ноу-хау, което може да бъде полезно за развитието на цялото общество. Въпрос на дискусии е доколко тези въпроси ще бъдат водещи и в бъдеще, и все пак, важно е да се отбележи, че всеки опит за по-задълбочено разработване има потенциала да допринесе за обогатяването на познанието в сферата на комуникациите, а и в други области.

Работата притежава всички необходими формални характеристики на дисертационен труд на необходимото ниво, характеризира се с достатъчно ясен стил и с дълбочина. Разработката има добре изразен интердисциплинарен характер, комбинирайки знания и методология от социалните науки, теория на комуникациите, дигитални комуникации и други. Това създава предпоставки за по-сериозен и задълбочен анализ.

Структура и съдържание

Дисертационният труд на Ива Симеонова е развит върху 258 страници (основна част) и още 57 страници приложения, което формално е достатъчно за доброто покриване на проблематиката. Предвид наситеността на разработката с нови термини, извеждането на речник в приложенията е добро решение, като, разбира се, той може да бъде обогатен и допълнен с уговорката, че част от изразите в него са авторски дефиниции.

Работата е структурирана в четири логически свързани помежду си глави, които при това следват достатъчно добре подредбата от общи теоретични постановки към практическа част и съпътстващите я анализи. Следват заключение, приноси, библиография и приложения. Използваната литература е богата, достатъчно съдържателна, прави впечатление палитрата от онлайн източници, които при това са напълно релевантни. Разработката притежава необходимите реквизити на академичното изследване, приносите (с. 226) са достатъчно важни и добре формулирани.

Дисертацията изобилства (в добрия смисъл на думата) с изображения, схеми, скрийншотовете, таблици и други визуализации, което е изключително релевантно предвид спецификата и сложността на темата и прави текста по-добър както по отношение на аргументацията, така и по отношение на възприемането.

В първата глава са представени и анализирани някои общи характеристики на сторителинга или според въведения от Ива Симеонова термин „историране“. Този феномен е представен като дългосрочен и комуникационен, дадени са неговите перспективи в дигитална среда. Очертани са границите на това понятие, осмислянето на постановките е базирано както на позициите на база сериозни монографии, така и от онлайн източници – предвид факта, че материали по тази тема не изобилстват, това е оправдано. Единствено изразът „неограниченият потенциал“ в заглавието на главата леко смущава – от една страна е трудно да бъдем абсолютно уверени, че който и да е феномен има неограничен потенциал, от друга – подобна квалификация е подходяща за други типове текстове, а не толкова за дисертационен труд.

Втората и третата глави са посветени на хипербелетристиката, хипермедията и хипертекстът в съвременната публична сфера. Изведени са важни съвременни тенденции, вниманието към технологичните аспекти е адекватно, без да преминава границата, така че да стане прекалено. Дадени са редица примери от практиката на медиите, основно чуждестранни, което е ценно за анализа. Текстът е констативен, задълбочен и се базира на полезни наблюдения на практиката.

Четвъртата глава е посветена на „бъдещето“ – използваните дигитални средства при новините и в журналистиката като цяло, приложението на историрането и други. Внимание е обърнато и на изкуствения интелект и XR технологиите за пресечена реалност, което е релевантно по отношение на разглежданата проблематика. Изводите се базират на направеното емпирично изследване. Специално са изведени препоръки за създаване на „качествено“ онлайн съдържание, което, както допълвам малко по-долу, систематизира най-важната стойност на за практиката от настоящия дисертационен труд.

Оценка на постиженията и достойнствата

Положителните страни на представени текст определено са много. Те са и достатъчно съществени, свързани основно с изведените систематизации (които обаче могат да бъдат по-добре направени) по една по същество разпиляна в академичните изследвания тема, приносят към теорията и практиката и обхватността на анализа. Оценката на постиженията и достойнствата също така определено трябва да се разглежда в контекста на недостатъчната разработеност и структурираност на темата на дисертационния труд. Без да са подредени по значение, те могат да бъдат обобщени така:

1. Еволюцията на сторителинга (на историрането в смисъла на посоченото в дисертацията) е очевидна. В маркетинговите и в корпоративните комуникации това отдавна намира добро приложение в практиката, даже вече се говори и за *storydoing* едва ли не като следващо ниво на развитие, което обаче все още не намира съществени практически основания. Именно вниманието върху сложна тема, която е значима за комуникациите и в същото време засягаща по-общовалидни въпроси, е достойно за признание – и това трябва да бъде още по-голямо предвид дълбочината и отговорността, с която е подхотено към нея.
2. Изключително ценно е специалното внимание върху създаването на добро съдържание в медиите – определено като „качествено“ в дисертационния труд, но то спокойно може да бъде наречено и „ангажиращо“, особено в дигитална среда, което пряко се свързва с идеята за ангажираност (*engagement*), ключов момент в съвременните комуникации. Отправените препоръки, базирани на проучването, са както по отношение на съдържанието, така и по отношение на организацията на работата. Особено ценна е изведената препоръка за балансиран и разнообразен съдържателни форми и формати (*content/context*), което е важно предвид съвременната информационна среда.
3. Във връзка с всичко това няма да е пресилено, ако се отбележи, че самостоятелността на работата е на изключително високо ниво, интерпретациите на позициите на теоретици и практики е в рамките на приличното, а мненията на авторката са добре открити, балансирано смели и достатъчно подходящо обосновани. Това само по себе си е възхитително.
4. Извършена е добра по обем емпирична работа, изследването е сравнително стройно откъм методология и съдържание, което прави изводите от него в значителна степен релевантни. Това също така създава важни предпоставки за обективен и задълбочен анализ, а не просто за авторски интерпретации по темата – което е и факт в настоящия дисертационен труд.
5. Научният анализ на избраната тематика е осъществен на основата на български и чуждестранни литературни източници, някои от които са достатъчно интересни. Тези източници са използвани творчески, а позоваването на цитираните автори е коректно и добросъвестно. Обобщенията и заключението отразяват основните изводи от изложението, което със сигурност може да бъде ценно по отношение на структурата и съдържанието.

Критични бележки и препоръки

Въпреки цялостната положителната оценка дисертационния труд, внимателният преглед дава основание да се направят и някои критични бележки и препоръки – повече в съдържателен план.

1. Има какво още да се желае по отношение на представянето на данните и анализа на направеното емпирично проучване. Факт, дисертацията комбинира – както коректно е посочено в увода – няколко изследователски метода, което донякъде е натоварващо, но предвид спецификата на темата, е основателно. И все пак, основните препоръки в тази посока биха били две.

На първо място, необходимо е по-детайлно да бъдат отбелязани описанието на методологията, критериите за подбор на респонденти, представителността, а също и вероятно други реквизити на едно емпирично проучване. При това положение основателното твърдение на авторката, че „...представителността на извадката е компрометирана“ (с. 191), може да намери своето по-добро обяснение. И на второ място, поред мен между анализа на получените данни и изводите, прекрасно свързани със създаването на качествено съдържание, трябва да има още една стъпка. А именно – това е по-задълбочената авторска интерпретация на въпросните резултати, така полезният отговор на въпроса „и какво от това?“. Пасажи в тази посока са налице, включително и в цитата на с. 193, но е важно те да бъдат по-добре обобщени и осмислени, за да може следващата стъпка – препоръките – да е върху по-стабилна база.

2. Може би авторката има основание, но критичният поглед показва, че от време на време тя прескача в теми, които са сравнително по-далече от подходящия обхват на дисертационния труд. Тук препоръката е мотивирана не от факта, че позициите не са аргументирани, а от нуждата от това текстът максимално да бъде държан в полето на журналистиката и/или комуникациите. Дори интересни твърдения като „разликата между писател и публицист е, че първият пише с цел споделяне, а вторият – с цел общуване“ (с. 27) имат потенциала да разпалят дискусии, от които дисертационния труд няма нужда.

3. Като цяло, с оглед посочените вече бележки, цялостната организация на текста може да извърви още няколко стъпки в посока прецизност и консистентност. Личната ми убеденост е, че това може да стане лесно, с по-ясни логически връзки между отделните части – сторигелинг/историране, хипертекст и съдържание, както и между заглавието и разглежданите теми (хипербелетристика – минало и т.н.). Отново – тази бележка трябва също да се разглежда в контекста на недостатъчната разработеност на темата.

Посочените критични бележки категорично не намаляват положителната оценка на проекта на дисертационния труд и значимостта на посочените научни постижения в теорията и за развитието и усъвършенстването на практиката. Текстът представя автора като изследовател с много добри познания и умения, необходими за работата в тази сфера.

Заклучение

Като се вземат предвид достойнствата на проекта за дисертационен труд, актуалността и сложността на изследваните проблеми, необходимостта от търсене на ефективни решения за тях в практиката, доброто теоретично равнище на изследваните и анализирани проблеми и всичко останало, цялостната ми оценка е положителна. В тази връзка бих искал убедено да препоръчам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Ива Неделчева в професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки, научна специалност „Журналистика – прескомуникация“.

22.02.2020 г.

Рецензент:

Доц. д-р Александър Христов